

Posudek dizertační práce

Pracoviště: Ústav románských studií Filozofické fakulty UK, Praha

Název práce: Korpusová analýza faktorů sémantické interpretace francouzského gerondivu

Doktorand: Mgr. Olga Nádvorníková

Vedoucí práce: PhDr. Hana Loucká, CSc.

Rozsah: 23 stran úvodu + 479 stran vč. vlastních příloh a bibliografie, celkem 502 stran

Francouzský gerondiv je slovesný tvar s relativně jasně vymezenou morfologií, avšak s velmi obtížně popsateľnou či prediktabilní sémantikou. Obvykle (zejm. není-li lexikalizován) vyjadřuje implicitní sémantickou predikaci závislou na predikaci v hlavní větě. Významový vztah mezi oběma predikacemi je plastický jak z hlediska časového (děj slovesa v gerondivu může být současný i předčasný vzhledem k hlavní predikaci, oba děje se mohou částečně či úplně překrývat, jeden může být časovým rámcem druhého), tak z hlediska dalších logických významů, které mezi oběma predikacemi vznikají (prostá průvodní okolnost, způsob, prostředek, příčina, podmínka, připustka, opozice). Olga Nádvorníková se předkládanou prací zařadila k badatelům, kteří se v poslední době pokoušejí rozkódovat principy fungování tohoto „sémantického chameleona“, v tomto případě se systematickým využitím nástrojů korpusové lingvistiky.

V úvodu práce (s. i-xxiii) doktorandka zevrubně představila dosavadní studie o francouzském gerondivu. Je zřejmé, že se seznámila se všemi relevantními publikacemi, konfrontuje různé teoretické pohledy a bere v úvahu i práce méně známé. Za slabé místo dosavadních studií považuje zejména nedostatečnou materiální základnu pro analýzu a malou snahu o usouvztažnění faktorů, které mohou vést k sémantické interpretaci gerondivu v daném kontextu. Proto si za cíl své práce vytkla shromáždit prostřednictvím textových korpusů velký vzorek konstrukcí s gerondivem pokrývající v dostatečné míře i periferní typy užití a následně jej podrobit zevrubné sémantické analýze, která by umožnila *identifikovat faktory ovlivňující sémantickou interpretaci gerondivu (...) a analyzovat jejich fungování a vztahy k jednotlivým významovým typům gerondivu, a tím rovněž k typům jejich překladových ekvivalentů* (s. xxii).

V teoretické části práce (kap. I, s. 1-144) se doktorandka přiklání ke Kleiberovu a Rihsovu modelu, v němž poskytuje tvar gerondivu pouze obecnou interpretační instrukci na úrovni systémové (*langue*); ta pak otevírá jistou paletu možných významů, jež se mohou podle okolností aktualizovat na úrovni okurenční (*parole*). Tato interpretační procedura zohledňuje dva typy parametrů: použitý jazykový materiál (jak zdůrazňuje zejména Kleiber) a pragmatické faktory (jak upozorňuje především Rihs).

Na tomto teoretickém pozadí pak v souladu s cíli své práce doktorandka identifikovala sedm hlavních významových typů gerondivu: průvodní okolnost, způsob, časový orientátor, příčina, prostředek, ekvivalence a podmínka (s. 132-136) a s odkazem na schéma na s. 137 konstatuje, že mezi jednotlivými typy jsou plynulé přechody. Pokud jde o faktory, které o interpretaci gerondivu rozhodují, je situace o něco složitější: první přehled se nachází v závěru teoretické části (13 faktorů, s. 138-139) a poněkud modifikovaný seznam najdeme v části analytické (15 faktorů, s. 175-178). Z logiky výzkumu by vyplývalo, že má jít o faktory, které umožňují uživateli jazyka kódovat/dekódovat příslušný význam dané konstrukce s gerondivem, avšak některé z nich takto fungovat nemohou (č. 9 – větný člen koordinovaný s gerondivem, č. 15 – typ překladového ekvivalentu gerondivu v paralelním korpusu); tyto faktory by nanejvýš mohly korelovat s určitými interpretačními typy a poskytnout tak badateli vodítko při analýze materiálu. Za nejproblematictější zde ale

statistické údaje postihující lexikální obsazení gerondiválních konstrukcí, výskyt jednotlivých typů gerondiválních konstrukcí v různých žánrech a typech textů, apod. Text prozrazuje, že autorka se v tématu po teoretické i praktické stránce bezpečně orientuje, prostudovala a zohlednila prakticky veškerou relevantní literaturu a analyzovala úctyhodné množství excerpovaného materiálu. Závěrem bych proto jen analyticky shrnul některé otevřené otázky a poukázal na některé slabší stránky práce (s výjimkou výše traktovaných otázek metodologických).

1) Na prvním místě je třeba konstatovat, že text práce je velmi nepřehledný. Málo propracované je horizontální členění (pouhé dvě kapitoly), naproti tomu vertikální členění počítá s podkapitolami až do 7. úrovně (např. kap. II.2.1.3.2.3a). Závěry (dílčí i celkové) jsou příliš dlouhé a relevantní syntézu rozměňují v nových argumentacích; extrémním případem je závěr kapitoly I (s. 127-144), který se autorce natolik „rozjel“, že cítila potřebu připojit k němu ještě „závěr závěru“ (s. 143-144). Na nelogické členění lze narazit i po věcné stránce (v čem je např. adverbium *tout* lexikálně sémantický faktor? – kap. I.3.2.). Snadno se proto může stát, že čtenáři (vč. oponenta) řada důležitých věcí unikne.

2) Autorka se nepřiklonila k žádnému koherentnímu syntaktickému modelu, kterým by popsala začlenění gerondivální konstrukce ve větě (v souvětí). Přebírá pouze závěry ze sekundární literatury, která však pochopitelně vychází z divergentních teoretických popisů. Není zřejmé, v jakém významu užívá termín *predikace*. Na s. 36-42 (a dále na s. 386-390) autorka nastiňuje způsob, jakým sloveso ve tvaru gerondivu získává „podměť“. Otevřená je otázka, jaký status tento „podměť“ má a zda jej lze popsat syntaxí bez hloubkové syntaktické roviny.

3) Nejednoznačně se autorka vypořádala se vztahem mezi kauzativností a agentivností, který bývá v současné lingvistice vymezen různě. Karlíkovo pojetí kauzace (cit. na s. 108) je patrně nekompatibilní s modelem, který popisuje francouzské kauzativní konstrukce *faire+inf*. Je „záměrnost“ dané činnosti, která právě u Karlíka určuje hranici mezi agentem a kauzátorem, pro fungování gerondivu relevantní?

4) Proč by měla být pro gramatickou přijatelnost gerondivální konstrukce důležitá „akčnost“ daného slovesa, jak autorka spolu s Halmoyovou nastiňuje na s. 102? Existují nějaké teoretické důvody, proč by subjektem gerondivu nemohla / musela být určitá sémantická role? Proč k „nekoreferenci podmětů“ dochází zejména tehdy, když je podmětem gerondivu proživatel (s. 388)?

Závěr

Překládaná práce představuje komplexní studii o fungování a interpretaci francouzského gerondivu. I přes dílčí metodologické nedostatky a určitou neuspořádanost v prezentaci se autorce podařilo dojít k originálním vědeckým výsledkům. Po formální i věcné stránce splňuje požadavky kladené na dizertační práce a proto ji doporučuji k obhajobě.

V Kájově, 16. března 2012

.....

doc. PhDr. Jan Radimský, Ph.D.